

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ГОТОВНОСТІ ДО РИЗИКУ ІЗ МОТИВАЦІЄЮ ОБРАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДИХ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Анотація: У статті розкривається сутність поняття «ризик»; виокремлено чотири групи готовності до ризику та вісім – мотивацій обрання професії; виявлено взаємозв'язки готовності до ризику молодих рятувальників із мотивацією обрання фаху.

Ключові слова: ризик, готовність до ризику, молоді рятувальники, екстремальні ситуації, небезпека.

У сучасному суспільстві зміни в економіці, політиці, соціальному побуті, виробництві та інших сферах впливають на діяльність молодих рятувальників Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС). Тому постає проблема підготовки висококваліфікованих фахівців, що обумовлюється завданням та функціями працівників ДСНС щодо запобігання, захисту та рятування людського життя від різноманітних екстремальних ситуацій. Мова йде про готовність молодих рятувальників до новітніх технологій, критеріїв, що сприяють розвитку конкурентоспроможних фахівців. Тут вагомого значення надано працівникам ДСНС України, оскільки вони всіляко оберігають нашу життєдіяльність від катастроф, тобто працюють в ситуаціях ризику.

Отже, проблема готовності молодих фахівців ДСНС України до діяльності в екстремальних умовах повинна бути важливою та пріоритетною. Доцільність вивчення даного аспекту, на нашу думку, необхідно розпочати із дослідження «готовності до ризику», який присутній в кожній надзвичайній ситуації.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблема готовності молодих рятувальників до ризику носить різноплановий характер. Так К. Левін, Т. Корнилова, В. Петровський досліджували вплив мотивації на ухвалення рішення та поведінку особистості в умовах ризику; Н. Задорожнюк, Ю. Козелецький, Г. Стар розглядали фактори впливу на ризик; В. Зазикін та Д. Кібельсберг вивчали поведінку в ризикованих ситуаціях; М. Баллах, Н. Коган, М. Котик простежували взаємозв'язок ризикованості та здатність успішно діяти в ситуаціях ризику з особистісними особливостями; М. Завалоні, А. Костинська, С. Московичі виокремлювали груповий ризик; С. Богомоллова, О. Деклбек, С. Дж. Ридигер приділяли увагу взаємозв'язку схильності до ризику із кримінальними особливостями характеру [1, 2, 3, 5].

Незважаючи на те, що у науковій літературі висвітлено феномен ризику із багатьох сторін, проте деякі питання готовності молодих рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, тобто до ризиконебезпечної діяльності як у теоретичному, так і у практичному аспектах недостатньо досліджені, зокрема, взаємозв'язки мотивації та готовності до ризику, які ми розкриємо у межах статті.

Мета статті: на основі констатуючого експерименту виявити взаємозв'язки готовності до ризику молодих рятувальників із мотивацією обрання професії.

Виклад основного матеріалу. Робота молодих рятувальників в екстремальних умовах передбачає підвищений фактор ризику, дефіцит інформації і часу на обміркування, необхідність прийняття адекватного рішення, високу відповідальність за виконання задач, наявність неочікуваних перепон. Це все висуває підвищені вимоги до стану психічного здоров'я особистості. Сильні емоційні й фізичні навантаження створюють передумови до виникнення психічних, соматичних розладів, а також суїцидальної поведінки.

В. Шапар у психологічному словнику дефініцію «ризик» розглядає як ситуативну характеристику діяльності, яка полягає в невизначеності її

результату та можливих несприятливих наслідках у випадку невдачі. В психології даному терміну відповідають три основні взаємозалежні значення:

1. Ризик як міра очікуваного неблагополуччя при неуспіху в діяльності зумовлена сполученням імовірності невдачі і ступеня несприятливих наслідків у цьому випадку.

2. Ризик як дія, що певною мірою заголює суб'єктові втрату – програшем, травмою, збитками.

3. Ризик як ситуація вибору між двома можливими варіантами дії, результат якого є проблематичним та пов'язаним із можливими несприятливими наслідками: менш привабливим, проте більш надійним, і більш привабливим, проте менш надійним [6 С. 429-430].

Наявність чи відсутність небезпечної для життя карколомної ситуації, схильність людини до ризику залежить не лише від впливу різних факторів чи соціального статусу, а й певною мірою від самого сприйняття людиною загрозової обставини та від найбільш відомого алгоритму дій в даних становищах. Так, О. Ренна зазначає, що величина ризику залежить від ретельної оцінки ймовірності настання небезпеки, тобто люди не схильні наважуватися працювати в екстремальних умовах, якщо є високі потенційні витрати, і ризикують із можливістю отримати похвалу [3].

У нашому дослідженні взяло участь 142 (сто сорок два) курсанти 4-го курсу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, віком 20-21 рік. Всі опитувані навчаються за напрямком спеціальності «Пожежна безпека». У вибірку входять лише особи чоловічої статі.

З метою визначення ступеня готовності до ризику особистості, нами використовувалась методика – «Діагностика ступеня готовності до ризику» (за Шубертом), мотивації – «Анкета визначення мотивації в роботі» та методи математичної статистики для опрацювання емпіричних даних і їх аналізу [4].

Розглянемо детальніше отримані нами результати:

За результатами дослідження виявлено чотири групи, серед яких (див. Гістограму 1):

- *Середній рівень, з тенденцією до низького* – 6,34% осіб загальної вибірки. Представники даної групи переважно уникають екстремальних ситуацій, мотивація до уникання невдач досить висока, тому помилки у виконанні завдання допускають рідко.

- *Середній рівень* – складає 21,83% опитаних. Їхня поведінка в екстремальних ситуаціях залежить від умов та особистої значимості. Мотивація уникання невдач у них на середньому рівні, рівень помилок при виконанні завдань перебуває у межах середньостатистичних показників.

- *Середній рівень, з тенденцією до високого* – отримано в 36,62% вибірки. Вони особливо не уникають екстремальних ситуацій, можуть ризикувати. Мотивація уникання невдач на порівняно низькому рівні, тому можуть припускається помилок у виконанні завдання через непродуманість наслідків власних дій.

- *Високий рівень* – 35,21% респондентів вибірки. Вони не уникають ризикованих, екстремальних ситуацій, можуть навіть шукати їх. Мотивація уникання невдач у них на низькому рівні, тому можуть часто допускати помилки при виконанні завдання.

Гістограма 1

Необхідно відмітити що серед молодих рятувальників не виявлено осіб, які намагаються завжди уникати ризику, дуже обережно поведуться у

екстремальних ситуаціях. Мають високий рівень мотивації до уникання невдач, тому помилки у виконанні завдання зведені до мінімуму.

Опираючись на результати мотивації професійної діяльності молодих працівників ДСНС України (див. Гістограма 2):

19,72% респондентів одночасно мають кілька пріоритетних, спільних мотивів професійної діяльності.

Гістограма 2

Визнанням та винагородою у роботі найбільше стимулюються 4,93% опитаних, які прагнуть позитивної оцінки роботи чи схвалення під час нарад, почесних грамот, іменних подарунків.

Відповідальність у роботі виявлено у 2,82% курсантів, що виражається у прагненні до можливості працювати самостійно, мати свободу дій, виконувати важливі завдання, контролювати виконання роботи.

Професійні досягнення та визнання успіху у професійній сфері отримано у 14,08% респондентів. Вони прагнуть до самореалізації у процесі рішення масштабних і складних професійних завдань, можливості ставлення основних цілей.

8,45% фахівців у роботі стимулюються змістом роботи. В першу чергу, їх приваблює різноманітність, цікавість завдань, можливість отримати нову інформацію, застосувати набутий досвід.

Можливість *вертикального кар'єрного зростання*, наявність високого статусу в трудовій діяльності притаманно 7,04% респондентів, які прагнуть якнайшвидше зайняти керівну посаду.

Бажання *співпрацювати* з іншими, можливість колективного вирішення завдань притаманно 23,24% опитаних. Вони орієнтуються на сприятливу організаційну культуру, спільні дії (робота, навчання), участь у загальній справі.

7,75% молодих рятувальників у роботі найбільше стимулюються позитивними *стосунки з керівником*. Вони прагнуть отримувати зворотній зв'язок від керівника, отримувати завдання та заохочення безпосередньо від начальника, неформально спілкуватись з ним .

Матеріальне заохочення у роботі найбільше стимулює 11,97% курсантів (премії за проміжні та кінцеві результати), соціальні пільги та виплати у вигляді підвищених стипендій.

За допомогою кореляційного аналізу, за критерієм Пірсона, ми виявили взаємозв'язок готовності до ризику із досягненням успіху $r=0,16$ та із змістом роботи $r=-0,1$, що в свою чергу свідчить про те, що молоді фахівці ДСНС України обираючи професійне покликання бажають та знають, як отримувати позитивні кінцеві результати у власній професійній діяльності.

Таким чином, сьогодення вимагає від молодих рятувальників не лише теоретичних знань та вмінь, а вмотивованості та готовності віддати власне життя задля порятунку людей, які опинились в зоні лиха.

Подальші дослідження передбачають наукове обґрунтування чинників формування психологічної готовності до ефективної діяльності в екстремальних умовах.

Список використаних джерел:

1. Альгин А. П. Рискология и синергетика в системе управления / А. П. Альгин. – Петрозаводск, 2008. – 103 с.

2. Корнилова Т.В. Диагностика мотивации и готовности к риску / Т. В. Корнилова. – М.: Изд-во ИП РАН, 1997. – 260 с.

3. Ренн О. Три десятилетия исследования риска / О. Ренн // Вопросы анализа риска. – 1999. – №1. – С. 80–99.

4. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика / Д.Я. Райгородский // методики и тесты, учебное пособие, Самата: «БАХРАХ», 1999. – 627 с.

5. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки / М. В. Савчин. – К.: Україна-Віта, 1996. – 130с.

6. Шапар В. Сучасний тлумачний словник / В. Шапар. – Харків: «ПРАПОР», 2007. – 640с.

1. Algin A. P. Riskologiya i sinergetika v sisteme upravleniya / A. P. Algin. – Petrozavodsk, 2008. – 103 s.

2. Kornilova T. V. Diagnostika motivatsii i gotovnosti k risku / T.V. Kornilova. – М.: izd-vo IP RAN, 1997. – 260 s.

3. Renn O. Tri desyatiletiya issledovaniya riska / O. Renn // Voprosyi analiza riska. – 1999. – №1. – S. 80–99.

4. Raygorodskiy D.Ya. Prakticheskaya psihodiagnostika / D.Ya. Raygorodskiy // metodiki i testyi, uchebnoe posobie, Samata: «BAHRAH», 1999. – 627 s.

5. Savchin M. V. Psihologiya vidpovidalnoyi povedinki / M. V. Savchin. – К.: Ukrayina-Vita, 1996. – 130s.

6. Shapar V. Suchasniy tлумachniy slovnik / V. Shapar. – Harklv: «PRAPOR», 2007. – 640s.

**Игорь Коваль. ИССЛЕДОВАНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ ГОТОВНОСТИ К
РИСКУ С МОТИВАЦИЕЙ ИЗБРАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МОЛОДЫХ СПАСАТЕЛЕЙ**

Аннотация: В статье раскрывается сущность понятия «риск»; выделены четыре группы готовности к риску и восемь - мотиваций выбора профессии;

*выявлены взаимосвязи готовности к риску молодых спасателей с мотивацией
избрания профессии.*

*Ключевые слова: риск, готовность к риску, молодежи спасатели,
экстремальные ситуации, опасность.*

**Igor Koval. STUDY OF THE RELATIONSHIP OF READINESS TO RISK
WITH THE MOTIVATION OF CHOOSING THE PROFESSIONAL
ACTIVITY OF YOUNG RESCUEMEN**

*Abstract: The article deals with the essence of the concept of "risk"; singled
out four of willingness to take risks and eight - motivations election profession;
interrelationships found willingness to take risks with young rescuers motivation
election specialty.*

Keywords: risk, willingness to take risks, young rescuers emergencies, danger.